

Djäknestallet, Skara

Renovering av tak & stomme 2013-14

Djäknestallet, Skara - renovering av tak & stomme 2013-14
Kv. Iris 1-5, Skara stad & kn, Västergötland
Antikvarisk slutbesiktningsrapport
Thomas Carlquist
Byggnadshistorisk rapport 2014:11

Renovering av tak och timmerstomme på
Djäknestallet,
kv. Iris 1-5,
Skara stad & kommun, Västergötland.

Antikvarisk slutbesiktningsrapport.

Renoveringsarbeten har utförts på rubricerade byggnad under antikvarisk medverkan av Västergötlands museum genom undertecknad. Med anledning av att arbetena avslutats har antikvarisk slutbesiktning utförts den 28 febr. 2014.

Bakgrund - byggnaden

I samband med en förändring av tomtindelningen i kvarteret år 1806 synes det sannolikt att en timrad bod byggdes på platsen detta år. Vid den äldsta studerade brandförsäkringen 1828 var huset fortfarande en envåning bod med loft. Huset var då ett gårdshus till en huvudbyggnad som vände sin framsida mot söder och Skolgatan/Prubbatorget. Det hus som senare kom att kallas Djäknestallet tog form under en period av ca 15 år. 1841 innehöll huset två våningar och var inrett till bostäder. Det är det nuvarande husets mellersta del, inte olik en tvåvåning parstuga. 1850 tillbyggdes rummen mot norr i två våningar, liksom de båda förstukvistarna med trappor, och fyra år senare tvättstugan, ytterligare ett trapphus och de båda ovanpåliggande rummen mot söder. Det är också från ungefär denna tid som huset börjar bebos av studenter i flera små hushåll – Djäknestallet får då den funktion som det behåller 1800-talet ut. Alltsedan dess har huset bestått av huvudsakligen tre delar, där heltimrade mellanväggar (gavlarna på 1841 års tvåvåningshus) omöjliggjort genomgående kommunikation på vinden/vindarna. De tre delarna nås i stället var för sig via luckor i taken på övre våningen.

I samband med att det nya biblioteket byggdes i mitten av 1980-talet revs fastighetens huvudbyggnad, det s.k. Frölichska huset, och Djäknestallet, (tomten hade sedan 1964 ägts av Skara kommun), flyttades några tiotal meter mot NO till dess nuvarande plats, fortfarande inom kv. Iris.

Kulturhistorisk status

Huset bevarade vid flyttningen på 1980-talet anmärkningsvärt mycket av den disposition och den inredning som tillkom genom de successiva tillbyggnaderna på 1840- och 50-talen. Efter flyttningen vidtog, under ledning av länsmu-

seets byggnadsantikvarie, en minutiös och varsam renovering av främst interiörerna, vars syfte var att åskådliggöra och tydliggöra boendeförhållandena för studenterna i de små lägenheterna såsom de tedde sig under 1800-talets andra hälft. Arbetena utfördes av kommunens hantverkare.

Djäknestallet har uppmärksammats vid flera inventeringar av bebyggelse i Skara, dess kulturhistoriska värde har påpekats av Göteborgs Universitet vid en djupare studie på 1980-talet, och kommunens syfte har hela tiden varit att bevara huset "som det är". Byggnader, och särskilt gårdshus, av den här typen är i princip helt försvunna från de svenska stadsmiljöerna, vilket stärker Djäknestallets kulturhistoriska värde idag. Kvarteret med Djäknestallet ingår i Riksintrasse R25 för kulturmiljövården. Huset saknar formellt skydd i detaljplan, men under 2013 väcktes fråga om byggnadsminnesförklaring av Djäknestallet.

Skadebild

Arbetena initierades av att läckage från taket upptäckts i Djäkneföreningens lokaler sommaren 2013.

Aktuella åtgärder

Åtgärda skador och brister enligt ovan.

Arbetsbeskrivning

Ingen annan än "Förslag till åtgärder för rep. av tak på Djäknestallet", 15 nov. 2013; Th. Carlquist, Västergötlands museum. Muntliga samråd på arbetsplatsen före och under hand som arbetena pågick.

Utförda åtgärder

- Befintligt tvåkupigt taktegel av 1930-50-talstyp och bärläkt nedtaget och kasserat. Någon ströläkt fanns inte.
- Lockpanelen på västra takfallet, i allt väsentligt ursprunglig från 1800-talets mitt, var huvudsakligen intakt och krävde endast smärre ilusningar och kompletteringar där panelen var rötskadad.
- På östra takfallet hade, oklart när, lockbräderna i takpanelen avlägsnats och aldrig återstälts, varav sannolikt läckagen i taket. Större delen av återstående panel (underbräderna) hade lidit skada och ersattes med ny, samt lades ett nytt lager lockbräder, ramsågat virke från Håggetorps såg, nytt virke är av dimensionen 200x35 mm. Härvid fick inte de nya underbräderna hyvlade vattenrännor, vilket de gamla hade haft. Önskemål om vattenrännor även i de nya framfördes, men dessa utfördes aldrig.
- Vid arbetena med taket uppdagades flera större rötskador i väggtimret mot öster. Den största omfattade ca 3 m i längd och tre stockars höjd vid och över fönstret till södra köket på övre våningen (från långband ner till översta glasrutans mitt). Nytt timmer skraddes till passning och för ny knutpunkt där taksax stöder i långband.
- En liknande skada, inkl. ny knutpunkt för taksax, reparerades i höjd med sydligaste rummets garderob, fyra stockvarv hög och ca 2 m lång.

- En tredje liknande skada i långbandet reparerades längst mot södra gaveln, dock endast en & en halv stock i höjd.
- Östra sidoåsen i ”mellersta” huset var rötskadad/knäckt och senare proviso- riskt förstärkt med plank. Hela denna sektion av åsen byttes mot nytt timmer på en längd av ca 5 m.
- Ny handhyvlad panel i flera bredder togs fram/ hyvlades på verkstad och monterades vid de skadade timmerpartierna på östra ytterväggen, där också panelen tagit skada. Tre olika modeller av profilerad och oprofilerad locklist handhyvlades och monterades på dessa avsnitt.
- Den mellersta skorstenen murades om då den befintliga uppvisade sprickor. Skorstenen gjordes i samma moderna utförande som de båda övriga, vilka alla hade murats vid flyttningen av huset på 1980-talet.
- Alla bef. skorstensbeslag revs.
- Alla tre skorstenarna försågs med nya beslag av galvaniserad plåt.
- En ny fotplåt monterades även vid takfoten. Ej traditionellt, men acceptera- des då den alls inte syns.
- På takpanelen lades en oljehärdad träfiberskiva, ”Finnish Fibreboard oil tem- pered”, motsvarande oljehärdad Masonite.
- Ny strö- och bärläkt monterades ovanpå fiberskivorna.
- Nytt enkupigt tegel, ”DanTegl Gammel Dansk DK 14”, lades på huset. Pan- norna har en fördelaktigt låg profil gentemot Vittinges enkupiga tegel.
- Befintliga hängrännor återmonterades på nya galvade rännkrokar.
- Nya vindskivor och vattbräder monterades på båda gavlarna.
- Vid renoveringen av taket uteslöts en taklucka över ”mellersta” huset, efter- som sotning av eldstäderna inte kommer att bli aktuell under överskådlig tid.
- Tre ventilationsrör av gjutjärn och med oklar funktion återmonterades/er- sattes inte. Liksom med takluckan eftersträvades så få hål i taket som möjligt för att minska risken för läckage, huvudsakligen på grund av att huset inte har daglig tillsyn.

Adminstrativa uppgifter

Kostnader

Arbetet var kostnadsberäknat till 290.000 kr.

Byggnadsvårdsbidrag

Bidrag till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse: 50.000 kr. Beslut om bidrag från länsstyrelsen Västra Götalands län 2013-12-09.

Antikvarisk medverkan

Thomas Carlquist, Västergötlands museum, Skara.

Beställare

Skara kommun, Förvaltn. för Service & Teknik, Förrådsgatan 6, 532 88 Skara.

Entreprenör

Skanska Direkt AB, Lidköping.

Ue trä

K-märkt Byggnadsvård AB, Solistvägen 9, 541 57 Skövde.

Ue plåt

Vara Plåtslageri AB, Kungsgatan 45, 534 31 Vara.

Arbetsledare

Tobias Lind, Skanska.

Mats Renström, K-märkt Byggnadsvård.

Byggmöten

Inledande diskussion med kommunen och entreprenören.

Besiktningar

Inledande besiktningar och diskussioner med anledning av att läckaget upptäcktes sensommaren 2013. Besiktning inför påbörjad renovering samt besiktningar på arbetsplatsen ett par gånger i veckan under arbetstiden. Antikvarisk slutbesiktning den 28 febr. 2014.

Tidsperiod

Arbetena påbörjades under november 2013 och avslutades i februari 2014.

Fotodokumentation

Digital fotografi. Bilderna förvaras på Västergötlands museum, Skara.

Handlingar

Handlingar i ärendet sökes i Västergötlands museums arkiv under Skara sn, diariern 1009-2013 samt hos Länsstyrelsen Västra Götalands län under diariern 434-39961-2013. Västergötlands museums projektnr var 11606.

Besiktningens utlåtande

Vid slutbesiktningen den 28 febr. 2014 konstaterades att arbetena enligt ovan var avslutade. Efter vad läns museet erfar har arbetena utförts väl och enligt museets rekommendationer, förutom att vattenrännor inte utfördes på de nya panelbräderna i taket. Utförda arbeten godkändes från antikvarisk synpunkt 10 april 2014.

VÄSTERGÖTLANDS MUSEUM

Skara i maj 2014

Thomas Carlquist, 1:e antikvarie

Fotografier

Omslagsbild: Djäknestallet efter byte av taktegel m m. Foto: Thomas Carlquist, maj 2014.

Foto: Thomas Carlquist

Ovan och höger: Djäknestallets tak var täckt med ett tvåkupigt tegel, troligen av efterkrigstyp. Foto aug. resp. sept. 2013.

Djäknestallet från sydväst. Aug. 2013.

Foto: Thomas Carlquist

På västra takfallet låg en i det närmaste intakt lockpanel från mitten av 1800-talet. Teglet låg på bärläkt men som synes ingen ströläkt. 11 nov. 2013.

På östra takfallet hade vid något tillfälle alla lock till takpanelen avlägsnats utan att ersättas. Några underbräder var bytta. 2 dec. 2013.

De gamla underbräderna i panelen hade alla två vattenrännor. Anledningen är att leda undan det vatten som kan komma in under lockbräderna. 2 dec. 2013.

Foto: Thomas Carlquist

Det beslöts att utesluta takluckan eftersom någon sotning troligen inte blir aktuell inom överskådlig tid. 11 dec. 2013.

*När fasadpanelen lossades upp-
dagades röt- och svampskador
i timmerväggen mot öster vid
södra köket. 11 dec. 2013.*

*På västra takfallet räckte det
att skarva i enstaka stycken av
takpanelen. Ny takfotsbräda.
13 dec. 2013.*

Foto: Thomas Carlquist

En board motsvarande oljehärdad Masonite - Finnish Fibre Board - monterades på takpanelen som extra skydd mot läckage. Närmast nya takbräder vid ett tidigare läckage i sydvästligaste rummet 1 tr. 19 dec. 2013.

På boarden monterades strö- och bärläkt på normalt vis. 8 jan. 2014.

Östra väggen: Allt röt- och svampskadat timmer revs och rester av mycel tvättades bort. 8 jan. 2014.

Foto: Thomas Carlquist

Borttaget skadat timmer mot öster vid södra köket. 9 jan. 2014.

I mellersta delen av huset hade en rötskadad sidoås tidigare lagats provisoriskt med ett par plank (pilen). (De tunna bräderna är en ställning som tillfälligt håller upp takpanelen under arbetet.) 9 jan. 2014.

Douglas Ås, K-märkt Byggnadsvård, i färd med att ersätta skadat timmer med nytt virke. 10 jan. 2014.

Foto: Thomas Carlquist

*Olika sätt att skarva byggnadstimmer beroende på läge i väggen.
9 jan. 2014.*

Långbandet (vid övre pilen, bilden ovan), dymlades fast efter skräddning av ytorna. 15 jan. 2014.

*Rötskadan hade gått in i taksaxens fot, varför den inte längre stödde på långbandet.
15 jan. 2014.*

Foto: Thomas Carlquist

Taksaxen kompletterades med de stycken som behövdes för att styrka och stabilitet skulle återställas. Knutpunkten säkrades också med järmbeslag av Magnus Ek. 22 jan. 2014.

Douglas skrär en stock till en skada i långbandets södra del. Allt sådant arbete utfördes på arbetsplatsen. 16 jan. 2014.

Ny del av långbandet i söder tillpassad och dymlad (dymlingarna huggs sedan av jäms med stocken). 22 jan. 2014.

Foto: Thomas Carlquist

Den skadade delen av sidoåsen borttagen (sid. 10 mitten och nedan). Ett stycke lämnat för att skarven ska hamna över ett stöd (på en taksax). 23 jan. 2014.

Redan samma dag var den nya åsen på plats. Douglas och Magnus diskuterar nästa moment. 23 jan. 2014.

Man eftersträvar att skarva delar som åsar där ett stöd kan stärka konstruktionen. 23 jan. 2014.

Foto: Thomas Carlquist

Ett större parti av takets underbräder var i behov av byte. 22 jan. 2014.

Montering av den oljehärdade boarden. Vid denna renovering återställdes östra taket med nya lockbräder på hela taket. 23 jan. 2014.

Förfarandet var i övrigt likadant som på västra takfallet. Nytt enkupigt tegel Dan Tegl DK 14. (De små järnrören utslöts senare). 4 febr. 2014.

Foto: Thomas Carlquist

Som sista moment monterades nya galvaniserade plåtbeslag till skorstenarna. 6 febr. 2014.

Djäknestallet efter renovering av tak och timmervägg. Till höger ses de tre partierna av den nytillverkade handhyvlade fasadpanelen. 7 mars 2014.

Rapporter 2013-2014 i ämnet bebyggelse från Västergötlands museum

- 2013:1 Åkleby bro vid Sörbylunds kraftstation. Frösve socken, Skövde kommun, Västergötland. Renovering/ombyggnad 1996. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:2 Projekt Uppdatering Bebyggelseregistret – Kyrkor. Bebyggelsehistorisk rapport.
- 2013:3 Gudhammar. Gudhammar 2:11, Hova socken, Gullspångs kommun, Västergötland. Renovering av spannmålsmagasin 2012. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:4 Råda kyrka. Råda socken, Lidköpings kommun, Västergötland. Omläggning av spåntak 2010. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2013:5 Södra Fågelås kyrka. Södra Fågelås socken, Hjo kommun, Västergötland. Spånomläggning 2011. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2013:6 Håle-Tängs kyrka. Håle socken, Grästorps kommun, Västergötland. Renovering 2009-2012. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:7 Förslag till bevarandeplan för Källby kyrkogård. Götene kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:8 Förslag till bevarandeplan för Skeby kyrkogård. Götene kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:9 Förslag till bevarandeplan för Broby kyrkogård. Götene kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:10 Förslag till bevarandeplan för Hangelösa kyrkogård. Götene kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:11 Förslag till bevarandeplan för Ullervads kyrkogård. Mariestads kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:12 Stora Flyhov. Flyhov 1:1, Husaby socken, Götene kommun, Västergötland. Restaurering av vävtapeter 1995-1996. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:13 Vinköls kyrka. Vinköls socken, Skara kommun, Västergötland. Ut- och invändig renovering 2011-2012. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:14 Skålltorp. Skålltorp 2:4, Skärvs socken, Skara kommun, Västergötland. Renovering av skiftesverkslada 2012-2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:15 Vård- och underhållsplan för Västergötlands museums byggnader. Fornbyn, Kråks, Heljesgården, Johannas stuga och Ölanda kapell. Skara, Bolums och Istrums socknar, Skara och Falköpings kommuner, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:16 Skallmeja kyrka. Skallmeja socken, Skara kommun, Västergötland. Omläggning av kyrkogårdsmur 2013. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2013:17 Garage, Mössebergsparken. Mösseberg 49:50, Falköpings socken, Falköpings kommun, Västergötland. Renovering av tak och stomme. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:18 Villorna Eira, Svea, Götha och Societetshuset i Hjo. Del av Hjo Norr 3:59, Hjo socken, Hjo kommun, Västergötland. Renovering och målning 2012-2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:19 Klockarbolet. Odensåkers Klockarbol 1:9, Odensåkers socken, Mariestads kommun, Västergötland. Invändig renovering av manbyggnad 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:20 Vara tingshus. Vara kommun, Vara socken, Västergötland. Fasadenovering 2012. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2013:21 Anestad Västergården. Anestad 2:19, Främmostads socken, Essunga kommun, Västergötland. Fogning m.m. av ladugård. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:22 "Stenboa" vid Faledreven. Prästgården 36:1, Segerstads socken, Falköpings kommun, Västergötland. Renovering av fasader 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:23 Skånings-Åsaka kyrka. Skånings-Åsaka socken, Skara kommun, Västergötland. Fasadrenovering 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:1 Gluggetorpet. Råda Ågården 3:4, Råda socken, Lidköpings kommun, Västergötland. Omläggning av del av vasstak 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.

- 2014:2 Kv. Anden 6. Anden 6, Baggstedtska gården, Hjo stad och kommun, Västergötland. Renovering av veranda och balkong 2012-2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:3 Kv. Kopparslagaren 10. Hjo socken och kommun, Västergötland. Renovering och målning av fasader 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:4 Kihlbergsgården. Kv. Långan 8, Hjo socken och kommun, Västergötland. Renovering av tak på gårdshus 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:5 Hällestads kyrka. Hällestads socken, Falköpings kommun, Västergötland. In- och utvändig målning 2013. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2014:6 Tidaholms kyrka. Agnetorps socken, Tidaholms kommun, Västergötland. Puts och plåt- arbeten på tornet 2013. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2014:7 Västerplana mejeri. Västerplana 3:8, Västerplana socken, Götene kommun, Västergötland. Renoveringsarbeten 2002-2012. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:8 Bosgården. Gerum 14:2, Östra Gerums socken, Tidaholms kommun, Västergötland. Omläggning av vasstak på norra ladugården 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:9 Almnäs, smedjan. Almnäs 1:1, Norra Fågelås socken, Hjo kommun, Västergötland. Renovering av stomme m.m. 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:10 Kungsvillan i Karlsborg. Vanäs 1:5, Karlsborgs socken, Karlsborgs kommun, Västergötland. Reparationsarbeten 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:11 Djäknestallet. Kv. Iris 1-5, Skara stad och kommun, Västergötland. Renovering av tak och stomme 2013-2014. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.